

De la part de l'ombra

Text > EVA VÁZQUEZ

Il·lustració > MARC VICENS

En el moment que escric, només el futur té sentit. Per tant, donaré per bona la presumpció que, quan aquests APUNTS es publiquin, el més greu ja haurà passat i l'exposició del Museu de l'Empordà «Pintar, crear, viure» sobre dones artistes que van néixer o van trobar recer a l'Alt Empordà entre 1830 i 1939 podrà obrir-se al públic a la tardor en unes condicions acceptables, d'acord amb els paràmetres de la «nova normalitat» instituïda pel pànic al coronavirus. Potser no hi havia un context més oportú per presentar una recerca pionera i ambiciosa com aquesta, que traurà a la llum, gràcies a la investigació de la documentalista Cristina Masanés, una trentena de noms de pintores, esculptores, caricaturistes, fotògrafes i dissenyadores, moltes de les quals poc o gens estudiades fins ara. Perquè si el concepte de «nova normalitat» apunta una vida rebaixada, amb la instauració d'una quotidianitat sota vigilància en què més aviat no hi haurà res que sigui «normal», moltes d'aquestes dones, avesades a conformar-se amb la part de l'ombra per aquell retraïment que Germaine Greer va anomenar «l'eunuc femení», podrien sentir-se en el seu propi element, enmig de les restriccions d'avui dia. La seva anomalia, en tot cas, era aquest prurit de crear alguna cosa fora d'elles, fora de la seva condició d'esposes, mares, filles o germanes. Fora, també, del seu paper de muses inspiradores, com Gala, o de devotes serventes de Déu, com la inesperada Paulina Buxó, poeta i pianista de l'orde de les paüles, que inopinadament s'ha revelat com la primera fotògrafa documentada de l'Estat espanyol. Aquesta monja inquieta, viatgera i culta és una de les grans troballes de l'exposició, encara que sigui tan sols per una dotzena de fotografies a l'albúmina, datades del 1857, que reproduïxen obres d'art devotes destinades a un llibre d'oracions per a la reina Isabel II.

L'altra revelació és Mey Rahola, la fotògrafa moderna que li faltava a Catalunya dels anys trenta, tan efervescent, esportiva i desimbolta com les dones a la moda que sortien a conquerir la ciutat, la muntanya i el mar a la revista *D'Ací i d'Allà*. És ben deliberat que en un autoretrat d'aquesta època escollís mostrar-se fulejant un exemplar de la revista: a l'interior *déco*, tan *chic*, del seu salonet, hi regna una dona de món

que fumava, portava pantalons, navegava sola amb veler i començava a fer-se un lloc entre els seus companys de l'Agrupació Fotogràfica de Catalunya, en la qual va trobar en Antoni Campañà l'amic, el còmplice i el mentor. De Mey Rahola, casada amb el jurista i diputat Josep Xirau, per sort s'ha conservat un fons de cap a un miler d'imatges inèdites, tot i que algunes van ser exposades —i premiades— als salons amateurs que van proliferar en el període d'entreguerres. És l'única fotògrafa que va tenir aquest reconeixement, però no l'única que freqüentava els concursos d'aficionats. Als catàlegs i les ressenyes de la premsa afloren desenes d'altres dones de qui no ha quedat a penes rastre, entre les quals figuren Montserrat Ribalta, la mare de Xavier Miserachs, o la pintora Josefina Portusach, la pictorialista Margarida Heaxts i les bessones Empar i Pilar Rahola de Falgàs, les germanes petites de Mey. «Quanta feina hi ha encara a recuperar fotògrafes», clama Cristina Masanés en el text del catàleg, imprescindible per fer-se una idea cabal de com ha calgut arromangar-se per excavar als arxius, a les hemeroteques, als magatzems dels museus, als calaixos de la cuina i les golfes de l'àvia per arrencar de la foscor trenta noms que ben mirat són ben poca cosa, però que obren tot un món.

